

УДК 37.013:355.1:636.7

С. В. СЕРХОВЕЦЬ,

*викладач кафедри кінології Національної академії Державної
прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький*

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Кінологічне забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів є інтегративним поняттям специфічних завдань, що вирішуються кінологічними підрозділами, класичного значення поняття “забезпечення” та особливостей оперативно-службової діяльності правоохоронних органів.

Ключові слова: *зміст, кінологічне забезпечення, оперативно-службова діяльність, правоохоронний орган, сутність.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний стан боротьби з основними загрозами національній безпеці [1, с. 7] нашої держави потребує комплексного, узгодженого використання наявних сил і засобів правоохоронних органів. В умовах активного розвитку суспільства та реформування системи правоохоронних органів актуальним залишається питання результативного використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками для виконання завдань, пов'язаних з охороною державного кордону, під час здійснення оперативно-службових і профілактичних завдань, спрямованих на попередження та боротьбу зі злочинністю, забезпечення охорони громадського порядку, охорони об'єктів і територій державної, особистої та інших форм власності тощо.

Недостатнє наукове обґрунтування поняття “кінологічне забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів” та невизначеність механізмів реалізації підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення професійної діяльності є актуальною проблемою в сучасній науці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення зазначеної проблеми, дає можливість дійти висновку, що через специфіку служби і завдань, які виконуються, використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками в оперативно-службовій діяльності правоохоронних органів не часто потрапляло в поле зору сучасних дослідників.

Окремі аспекти проблеми підготовки кінологічного персоналу, які є цінними для нашого дослідження, розглядалися у роботах В. Руденка [2] та О. Богданюка [3]. Дослідження науковців присвячені навчанню курсантів-кінологів у військових навчальних закладах у цілому та формуванню готовності до професійної діяльності у майбутніх офіцерів-кінологів Державної прикордонної служби України зокрема. Незважаючи на вагомі результати наукових пошуків за цими напрямками, поза увагою дослідників залишаються питання сутності та змісту кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів. Крім того, важливим для нашого дослідження є узагальнення понять “правоохоронні органи”, “оперативно-службова діяльність правоохоронного органу” та “кінологічне забезпечення”.

Метою статті є з'ясування сутності та змісту поняття “кінологічне забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів”.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка майбутніх офіцерів правоохоронних органів до професійної діяльності розглядалася як об'єкт дослідження науковців. Про це свідчать праці, пов'язані із формуванням готовності фахівців правоохоронних органів і військових формувань до службової діяльності. Зокрема, заслуговують на увагу наукові дослідження О. Діденка, В. Примака, В. Паламарчука, А. Радванського, В. Решетника, Т. Івашкової, О. Ковалю.

Однак результати аналізу наукової літератури дозволили констатувати, що на сьогодні спостерігається неоднозначний підхід до розуміння

понять “майбутні офіцери правоохоронних органів”, “майбутні офіцери-правоохоронці”, використання яких у контексті нашого дослідження є важливим.

На нашу думку, передумовою цього є те, що, незважаючи на значний перелік наукових праць з проблеми, чіткого визначення поняття “правоохоронні органи” та однозначної відповіді на те, що таке правоохоронний орган, у науці немає, як немає її і в законодавстві України. Підставою для такого висновку є наукові дослідження Б. Бубрика [4], В. Хоми [5], І. Ковальчука [6].

Як зазначає В. Хома, науковці підходять до вирішення цієї проблеми з різних позицій. Автор наукової праці поділяє вчених на прибічників двох загальних поглядів, які розглядають категорії “правоохоронна діяльність” та “правоохоронні органи” у вузькому та широкому значенні. Одні науковці відносять до цього кола органи, які переважно більшістю виконують правоохоронну функцію – це суди, прокуратура, адвокатура, органи юстиції та внутрішніх справ, податкова міліція та інші подібні формування. Інші – лише суди як органи, які займаються виключно охороною законності і правопорядку, захистом прав і свобод особи та громадянина, причому виключно засобами права [5].

Зазначені підходи не вирішують питання в цілому, адже науковці надають різне тлумачення терміну “правоохоронні органи”.

Так, відповідно до ст. 2 Закону України “Про державний захист суддів, працівників апарату суду і працівників правоохоронних органів” систему правоохоронних органів складають: органи прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки, військової служби правопорядку у Збройних Силах України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [7].

На думку Б. Бубрика, для того щоб визначити поняття правоохоронних органів, необхідно визначити їх специфічні ознаки (риси), які відрізняють їх від інших державних органів. До таких він відносить: виконання однієї або декількох функцій щодо запобігання кримінальним правопо-

рушенням і проступкам, їх припинення та розкриття, розшук осіб, які їх вчинили; охорони особливо важливих державних об'єктів та окремих, передбачених законодавством посадових осіб; оперативно-розшукової та розвідувальної діяльності; охорони громадського порядку і громадської безпеки; виконання кримінальних покарань; контролю за переміщенням людей, транспортних засобів, товарів та інших предметів чи речовин через державний і митний кордон України; протипожежного та цивільного захисту населення, нагляду за виконанням законів [4].

Беручи до уваги той факт, що єдиного підходу до трактування поняття “правоохоронні органи” немає, незаперечним залишається положення, що офіцери органів, які виконують правоохоронні функції для забезпечення виконання покладених на них завдань, наділені правом застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби активної оборони та нападу, вогнепальну зброю, службових собак [8–10].

Крім того, під оперативно-службовою діяльністю правоохоронного органу розуміємо комплекс оперативно-службових, оперативно-розшукових, режимних та інших заходів, які у межах визначених повноважень здійснюються структурними підрозділами правоохоронного органу з метою забезпечення реалізації його основних функцій [9; 14].

Діяльність офіцера, який здійснює оперативно-службову діяльність, складається з різноманітних дій і операцій з порівняно незначною частотою їх повторення, що ускладнює набуття відповідних практичних навичок і вмінь, потребує для їх підготовки більше часу, ніж це необхідно для інших професій і спеціальностей [15].

Л. Балагур за результатами аналізу освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра зі спеціальності “Охорона та захист державного кордону” з кваліфікацією “Офіцер управління основними підрозділами охорони державного кордону” зазначає, що для виконання типових функцій офіцер повинен уміти: здійснювати управління різними видами діяльності підрозділу охорони державного кордону; оцінювати пошукову ситуацію, приймати доцільне рішення на проведення спеціальних заходів щодо пошуку правопорушників (при ускладненні обстановки), віддавати розпорядження підпорядкованому персоналу, організувати і підтримувати взаємодію, усебічне забезпечення й управління підрозділом [15].

Разом з тим уже не вперше констатуємо те, що питанню кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності дослідниками не приділялося належної уваги. Це, у свою чергу, створює певні суперечності у підготовці майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронного органу.

На нашу думку, з'ясування сутності та змісту поняття “кінологічне забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронного органу” неможливе на прикладі одного правоохоронного органу. Слід зауважити, що рамками нашого наукового дослідження визначено правоохоронні органи, офіцери яких для вирішення специфічних завдань оперативно-службової діяльності використовують інспекторів-кінологів зі службовими собаками. Такими є Державна прикордонна служба України, Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ України (внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України), Державна пенітенціарна служба України [8–12].

Поняття “забезпечити” або “забезпечувати” розглядається у трьох значеннях:

1. Постачати щось у достатній кількості, задовольняти кого-/що-небудь у якихось потребах. Надавати кому-небудь достатні матеріальні засоби до існування.

2. Створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось.

3. Захищати, охороняти кого-/що-небудь від небезпеки [16, с. 375].

У свою чергу, під кінологічним забезпеченням, наприклад, органів доходів і зборів розуміють порядок організації та проведення спеціальної підготовки інспекторів-кінологів зі службовими собаками щодо виявлення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнотів тощо; організацію та проведення добору службових собак, контроль за дотриманням норм їх утримання; ведення обліку та контроль за комплектуванням кінологічних команд, збір та аналіз інформації про ефективність їх діяльності; підготовку пропозицій щодо вдосконалення кінологічного забезпечення [17].

На думку В. Гурдіна, основне призначення кінологічної діяльності в системі правоохоронних органів полягає, насамперед, у тому, щоб сприяти співробітникам цих структур у підвищенні ефективності їх діяльності щодо запобігання, припинення, розкриття і розслідування злочинів шляхом використання при цьому спеціальних знань кінологів, а також умілого застосування ними службових собак як спеціального засобу [18, с. 96].

Поділяючи позицію дослідника, ми акцентуємо увагу на необхідності в рамках нашого наукового дослідження урахування завдань правоохоронних органів, вирішення яких потребує використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками, зокрема використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками в охороні державного кордону, громадського порядку, конвоюванні заарештованих і засуджених, в охороні та обороні важливих державних об'єктів, використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах тощо.

Висновки. Отже, результати проведеного аналізу керівних документів та наукової літератури дають змогу дійти висновку, що поняття “кінологічне забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів” є інтегративним поняттям специфічних завдань, що вирішуються кінологічними підрозділами, класичного значення поняття “забезпечення” та особливостей оперативно-службової діяльності правоохоронних органів.

У нашому дослідженні ми вважаємо, що поняття “кінологічне забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів” може розглядатися у вузькому та широкому значенні. У вузькому значенні кінологічне забезпечення полягає у здійсненні кінологічними підрозділами комплексу специфічних заходів, що обумовлюються предметом вивчення службової кінології, з метою створення сприятливих умов для виконання функцій правоохоронного органу. У більш широкому значенні кінологічне забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів розуміємо як створення сприятливих умов для підвищення ефективності оперативно-службової діяльності правоохоронного органу, що містить комплектування кінологічних підрозділів кінологами та службовими собаками, їх підготовку; організацію використання служ-

бових собак за їхнім призначенням відповідно до вимог чинного законодавства; розміщення, утримання, перевезення та збереження службових собак, забезпечення спеціальним спорядженням; ветеринарне обслуговування службових собак; організацію дотримання правил особистої гігієни та заходів безпеки під час поводження зі службовими собаками; облік та звітність під час організації кінологічної діяльності, а також правове, наукове й методичне забезпечення діяльності кінологічних підрозділів.

Зазначені складові кінологічного забезпечення свідчать про специфіку діяльності правоохоронних органів під час використання кінологічних підрозділів і необхідність змістовної підготовки майбутніх офіцерів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку є розкриття особливостей формування готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності, визначення структури такої готовності та характеристика її компонентів.

Список використаної літератури

1. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс]: Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>. – Зі змінами ; ост. ред. від 18 травня 2013 р.

2. Руденко В. П. Теорія і практика навчання курсантів-кінологів у військово-навчальних закладах (1945–1997 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 20.02.02 “Військова педагогіка та психологія” / В. П. Руденко ; Акад. прикордон. військ України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький, 1998. – 20 с.

3. Богданюк О. Д. Формування готовності до професійної діяльності у майбутніх офіцерів-кінологів Державної прикордонної служби : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. Д. Богданюк ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2007. – 20 с.

4. Бурбика М. М. Ще раз до визначення поняття “правоохоронні органи” / М. М. Бурбика // Актуальні проблеми права : теорія і практика. – 2013. – № 27. – С. 23–29.

5. Хома В. О. Теоретичні та організаційно-правові засади реформування системи правоохоронних органів України / В. О. Хома // Митна безпека. – 2013. – № 1. – С. 111–116.

6. Ковальчук І. С. Актуальні проблеми функціонування і реорганізації правоохоронної системи України / І. С. Ковальчук // Митна справа. – 2013. – Ч. 2. – Кн. 2. – № 5. – С. 249–254.

7. Про державний захист суддів, працівників апарату суду і працівників правоохоронних органів [Електронний ресурс] : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3781-XII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>. – Зі змінами ; ост. ред. від 28 січня 2014 р.

8. Про міліцію [Електронний ресурс] : Закон України від 20 грудня 1990 р. № 565-XII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-12>. – Зі змінами ; ост. ред. від 28 січня 2014 р.

9. Про Державну прикордонну службу України [Електронний ресурс] : Закон України від 3 квітня 2003 р. № 661-IV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/661-15>. – Зі змінами ; ост. ред. від 4 липня 2013 р.

10. Про прикордонний контроль [Електронний ресурс] : Закон України від 5 листопада 2009 р. № 1710-VI. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1710-17>. – Зі змінами ; ост. ред. від 4 липня 2013 р.

11. Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку [Електронний ресурс] : постанова Ради Міністрів Української РСР від 27 лютого 1991 р. № 49. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/49-91-п>. – Зі змінами ; ост. ред. від 22 січня 2014 р.

12. Про Службу безпеки України [Електронний ресурс] : Закон України від 25 березня 1992 р. № 2229-XII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>. – Зі змінами ; ост. ред. від 28 січня 2014 р.

13. Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : Закон України від 26 березня 1992 р. № 2235-XII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2235-12>. – Зі змінами ; ост. ред. від 16 травня 2013 р.

14. Про затвердження Інструкції з організації оперативно-службової діяльності відділу прикордонної служби Державної прикордонної служби України : наказ Адмін. Держ. прикордон. служби України від 29 грудня 2009 р. № 1040.

15. Балагур Л. А. Підготовка майбутніх офіцерів до управління основними підрозділами охорони державного кордону як актуальна професійно-педагогічна проблема / Л. А. Балагур // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – № 5.

16. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад, і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2005. – 1728 с.

17. Про затвердження Положення про Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів та Положення про Спеціалізовану лабораторію з питань експертизи та досліджень Міндоходів [Електронний ресурс] : наказ Міністерства доходів і зборів України від 29 травня 2013 р. № 133. – Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/pro-minrd-ukraini/struktura-/spetsializovan-departament-ta-org/spetsializovana-laboratoriya-z-pitan-e/diyalnist/normativna-baza-sled-/62789.html>

18. Шалабот Н. Е. Кинологический вестник : 15 лет подготовки офицеров-кинологов в Пермском военном институте ВВ МВД России / Н. Е. Шалабот, В. В. Демидов, Ю. Р. Садыкова // сборник трудов научно-практической конференции. – Выпуск 1. – Пермь : Пермский военный институт внутренних войск МВД России, 2006. – 185 с.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Сінкевич С. В.

Стаття надійшла до редакції 24.02.2014.

Серховец С. В. Сущность и содержание кинологического обеспечения оперативно-служебной деятельности правоохранительных органов

Кинологическое обеспечение оперативно-служебной деятельности правоохранительных органов является интегративным понятием специфических задач, решаемых кинологическими подразделениями, классического значения понятия “обеспечение” и особенностей оперативно-служебной деятельности правоохранительных органов.

Ключевые слова: *содержание, кинологическое обеспечение, оперативно-служебная деятельность, правоохранительный орган, сущность.*

Serkhovets S. V. Essence and meaning of canine support of operational and service activity of law enforcement agencies

The concept of “canine support of operational and service activity of law enforcement agencies” can be scrutinized in both narrow and broad meanings. In the narrow sense canine support means specific set of measures performed by canine units, stipulated by the subject of service dog breeding, in order to create favourable conditions for execution of law enforcement functions. In

a broader sense, canine support of operational and service activity of law-enforcement agencies is understood as creation of favourable conditions for improvement of operational performance of law enforcement agencies, including manning of canine units with dog trainers and providing with service dogs and their training; organizing the use of service dogs for specific purposes in accordance with current legislation; accommodation, keeping, transportation and protection of dogs, providing dogs with special equipment; veterinary attendance of service dogs; monitoring of personal hygiene and precautions during work with service dogs; accounting and reporting in the process of canine activities organization; legal, scientific and methodological support of canine units.

These components of canine support acknowledge specific activity of law enforcement agencies while using canine units and confirm the need for thorough training of future officers for canine support of operational and service activity.

Keywords: *contents, canine support, operational and service activity, law enforcement agency, essence.*